HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לחיסורו. שלא חמץ. וכאשר קודם נמי משנפסל ביוצא לחסור בהכילה: **יקרות וקפאון.** לשילי לחילי בירושלים ביולת שעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים כו' פתח בהא דפרשת דבעינן למימר קמן שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים: **אור שיקר בעולם הזה.** כשממה מאירה בגבורתה ואורה גדול אותו אור חשוב ויקר שלא יהא קפוי וקל לעולם הבא. כל לבר קל קרי קפוי קף על המים ויקף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **בני אדם שיקרים.** עשיריס וחשובים ואינן טובים למקום: **לחיפגיד.** גוע ופרחה רומו: **עליונים למטה.** אותן שהיו כאן חשובים לחילי קלים: **ואלו.** תלמידי חכמים היכי לחיתנן התם: **הרוגי מלכות ומו גא.** לא היתה בהן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלא זו בלבד: **הרוגי נוב.** שני אחים היו שמסרו עלמן [3] על ישראל שהודו על עלמן הריגת בת אלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל: **עד שעה שהסום רץ ומציל.** כשיעור מרוצת הסוס עד חלי היום. ולשון מציל שלילו תחתיו שכל שעות היום חמה טוטה לגדלין ולל האדם ולל הבהמה טוטה לגילו כשחמה בזנחה לל האדם למערב אבל בחלי היום חמה עומדת בחמלע הרקיע ברחם לל האדם ולל הסוס חמתיו בפני ר' מכיר זל"ל מלחתי: **לל מליונות.** כלומר[ה] שאולין לסוס לנוי ולקשקש לשון מלכתים (ד"ה ג יג): **יהיה קודם לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **לל ביום שיבוא ישראל.** מן הנכריס ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירוס ממזרים.** אף הסירוס יהיו של כסף ושל זהב שאפילו אם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירוס ממזרים.** הא במלאות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעברי ישראל.** יתעברו ישראל ובאורה אחרת היא: **בנעני.** לא יהיו לריכין גזברין לעשות אחורה בנכסי הקדש לפי שיהא אם עשר גדול מן הביזה: **לא אכרסה והזיר אף ילחק.** שהשניע לגליעזר לא תקח אשה לבני מצוות הכנעני (בראשית כד): **ויצחק אף יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** אחין אם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קריים דיו"ד ס"י דאברע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **נעלם לחיב.** זה שמי לעלם אסר וי"ו לשון העלמה: **לחיב זה שמי נעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קריים ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי שיהא לי לשם ולזכרון: **מקום שנהגו.** אור"י בשם ריב"ם דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים דקתני מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב מוספי אחר הלל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדלפקת לן מדיני הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל הלל ומפקת דלגך ואם כל יהא בכל יום ובעלים מי יאמוף להן דגן ומשמע התם דמשלוחיהא אסורה ואלאה דלאך בזמן הזה לליכא הקריבה כיון שנאסר מן אסור לעולם[א]:

העומה

[ו] כאיסורו מה איסורו בבזית אף חזרתו בבזית תניא ר' נתן אומר זה וזה כשתי ביצים ולא הודו לו חכמים [1] והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון מאי יקרות וקפאון א"ר אלעזר זה אור שיקר בעולם הזה וקפוי לעולם הבא ר' יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז וקפויין הן לעולם הבא ור' יהושע בן לוי אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעולם הזה וקפויין הן לעוה"ב [ז] כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית ואנן היכי התם כי היכי דאיתו אנן הכא הכי איתינן התם ושמעתי שהיו אומרים [ח] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן [ט] (ומאן) נינהו אילימא ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד [2] ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' מאי מצלות הסוס א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שהסוס רץ ומציל ר' אלעזר אמר כל מצילות שתולין לסוס בין עיניו יהיה קדש לה' ור' יוחנן אמר כל ביזה שבוזזין ישראל עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה' בשלמא למאן דאמר כל ביזה שבוזזו ישראל היינו דכתיב [2] והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח אלא למ"ד בהנך תרתי מאי והיה הסירות בבית ה' מילתא אחריתי קאמר דמתעתרי ישראל ומתנדבי ומייתי בשלמא למ"ד ביזה היינו דכתיב [3] ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות אלא למ"ד הנך תרתי מאי ולא יהיה כנעני א"ר ירמיה [י] אין כאן עני וכנעני מגלן [כ] דאיקרי תגר דכתיב [4] וירא שם יהודה בת איש כנעני מאי כנעני אילימא כנעני ממש אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה אזיל ונסיב אלא אמר רבי שמעון בן לקיש בת גברא תגרא דכתיב [5] כנען בידו מאזני מרמה ואיבעית אימא מהכא [6] אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: [7] ויהי ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה [יא] על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא א"ר נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד [יב] נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י [יג] סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב [8] זה שמי לעלם [יד] ווזה זכרי לדור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת:

הדרן עלך אלו עוברין

[ט] **מקום** שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין [כ] נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם

ואל

מקום שנהגו. עד חצות. חני ליום: **שלא לעשות.** כדי שלא יהא טרוד במלאכה ויבוא ביעור חמלו ומחיטת הפסח ותקון מנה לצורך הלילה דמצוה למרוח מבעוד יום כדי להסב מכר כדאמר בפ' בתרא (דף קט.) מוטפין מנה גדולי פסחים בשביל תיעוקות שלא ישנו: **ואל**

לחיסורו (שם). שלא חמץ. וכאשר קודם נמי משנפסל ביוצא לחסור בהכילה: **יקרות וקפאון** (שם). לשילי לחילי בירושלים ביולת שעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים כו' פתח בהא דפרשת דבעינן למימר קמן שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים: **אור שיקר בעולם הזה** (שם). אור חשוב ויקר שלא יהא קפוי וקל לעולם הבא. כל לבר קל קרי קפוי קף על המים ויקף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **בני אדם שיקרים.** עשיריס וחשובים ואינן טובים למקום: **לחיפגיד.** גוע ופרחה רומו: **עליונים למטה.** אותן שהיו כאן חשובים לחילי קלים: **ואלו.** תלמידי חכמים היכי לחיתנן התם: **הרוגי מלכות ומו גא.** לא היתה בהן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלא זו בלבד: **הרוגי נוב.** שני אחים היו שמסרו עלמן [ג] על ישראל שהודו על עלמן הריגת בת אלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל: **עד שעה שהסום רץ ומציל.** כשיעור מרוצת הסוס עד חלי היום. ולשון מציל שלילו תחתיו שכל שעות היום חמה טוטה לגדלין ולל האדם ולל הבהמה טוטה לגילו כשחמה בזנחה לל האדם למערב אבל בחלי היום חמה עומדת בחמלע הרקיע ברחם לל האדם ולל הסוס חמתיו בפני ר' מכיר זל"ל מלחתי: **לל מליונות.** כלומר[ה] שאולין לסוס לנוי ולקשקש לשון מלכתים (ד"ה ג יג): **יהיה קודם לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **לל ביום שיבוא ישראל.** מן הנכריס ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירוס ממזרים.** אף הסירוס יהיו של כסף ושל זהב שאפילו אם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירוס ממזרים.** הא במלאות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעברי ישראל.** יתעברו ישראל ובאורה אחרת היא: **בנעני.** לא יהיו לריכין גזברין לעשות אחורה בנכסי הקדש לפי שיהא אם עשר גדול מן הביזה: **לא אכרסה והזיר אף ילחק.** שהשניע לגליעזר לא תקח אשה לבני מצוות הכנעני (בראשית כד): **ויצחק אף יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** אחין אם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קריים דיו"ד ס"י דאברע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **נעלם לחיב.** זה שמי לעלם אסר וי"ו לשון העלמה: **לחיב זה שמי נעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קריים ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי שיהא לי לשם ולזכרון (שם). **כי היכי דאיתו אנן הכי.** משוטים וכנכנים (שם). **משום הרוגי מלכות ותו לא.** כלומר אין מנהג למוחל כוח היהודים בשבילה, ואמרו שני האחים [נ"א: שמעיה ואחיו] אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל, ונהרגו הן וכו'. [נ"א: ושלמו בנפשם ונהרגו הם... ועליהם מפורש בישעיה כי עליך הורגנו כל היום וגו'] וקיימא לן כי הרוגי לוד הם שמעיה ואחיו שנהרגו בי"ב באדר כמפורש בפרק סדר תעניות כיצד כו'. **והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.** יהיה ה' אחד, שאין שם בשורה רעה, שצריך לומר ברוך דיין האמת, אלא הטוב בכל, שהכל טוב שאין שם רע. ושמו אחד כר"נ בר יצחק דאמר בעולם הזה שמי נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת, אבל בעולם הבא כולו אחד, כשאני נכתב כך אני נקרא. **רבה סבר למדרשה בפירקא.** ולגלותו, א"ל ההוא רבא זה שמי לעלם חסר ו' כתיב, זה שמי וכתיב זה זכרי). **הדרן עלך אלו עוברין**

כלומר עלמיה, [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת, ובעולם הבא בשמי שנאמר זה שמי לעולם. **הדרן עלך ואלו עוברין** מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם. ומתמהינן מאי איריא ערבי פסחים אפילו כל ערובה נמי, דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וערבי יומים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ושנינן התם מן המנחה ולמעלה הכא מחצות. אי נמי התם ברכה לא חזי, הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה, זולתי

א [מיי' פ"א מהל' ברכות הל"ג טוס"ע או"ח סי' רכב סעי' ג ג]:

א ב מיי' פ"א מהל' י"ט הל' יח כ סמג לאוין עה טוס"ע או"ח סי' תמח סעיף ג ד:

מוסף תוספות

א. דמנהג אבותינו בידינו אע"פ שפסח אינו נוהג עתה. מוס' כ"פ.

רבינו חננאל

וכיון שהזכיר אם לא עבר הצופים חזרו, דש"מ עד הצופים מירושלים הוא חשוב, הוצרך לבררו מהאי קרא, והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה', ואמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שעה שהסוס רץ ומציל, פירוש חצי היום שהצל של סוס תחתיו, מפני זה פתח והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, פי' ר' אלעזר אור שהוא יקר בעולם הזה, כלומר התורה. כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור, וכתיב ודבר ה' היה יקר בימים ההם, קפוי הוא מצוי לעולם הבא, וכל דבר מצוי ביד הרבים כדכתיב והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו וגו' בזול הוא. ריש לקיש דרשו בתלמוד נגעים ואהלות שהוא יקר עכשיו כו'. ור' יוחנן אמר אלו בני אדם שנראין בעולם הזה יקרים ונכבדים, קפויים הם לעולם הבא. כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש כאילו פרחה נשמתו, איתפח אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה, כלומר היקרים החשובים בעולם הזה, דכתיב אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר, ראיתי אותם תחתונים במדרגה התחתונה, והיורדים בעולם הזה ראיתי בעליה למעלה מאלו. אמר ליה בני עולם ברור ראית, כלומר האמת שם הוא, מי שהוא לשם עליון הוא העיקר. אמר ליה ואנו אנה מקומנו, אמר ליה אנו חשיבותינו התם כי הכא. ושמעתי אשרי מי שיבא לכאן ותלמודו בידו. יש מי שאומר שגורס תלמודו על פה, כי הלך וגרסתו עמו. ויש מי שמפרש מי שיבא בכאן ומעשיו מיסדים ותלמודו שקי